

Monumenten Wandeltocht Margraten: Sint Geertruid, Eckelrade

Deze wandeltocht is bij gelegenheid van de Open Monumentendag 2002 tot stand gekomen op initiatief van het gemeentebestuur van Margraten in samenwerking met de Heemkundevereniging Sint Geertruid, de Fotoclub Dracula Margraten en de VVV Zuid-Limburg.

Korte Karakteristiek

De wandeling heeft een lengte van ruim zeven kilometer en voert U langs monumenten van de dorpen Sint Geertruid en Eckelrade. De tocht gaat gedeeltelijk over onverharde wegen, zodat goed schoeisel wordt aanbevolen. Een klein gedeelte van de route door het open veld is door de aard van het terrein niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers en kinderwagens. Voor deze deelnemers is een alternatieve route uitgestippeld die U in de tekst kunt terugvinden.

Het vertrek- en eindpunt van de wandeling is de Fanfarezaal aan de Dorpstraat in Sint Geertruid.

Na het verlaten van de Fanfarezaal gaan we linksaf en steken (voorzichtig!) het zebepad over.

Burg. Wolfsstraat 40

We staan hier voor de voormalige pastorie van Sint Geertruid. Het pand, een ontwerp van de Sittardse architect W. Schilberg, verving in 1922 een zeventiende eeuwse voorganger, waarvan de oude kelders nog bewaard zijn. Het pand is in diverse baksteensoorten opgebouwd en de bovenlichten zijn ingevuld met Art Deco glas-in-lood.

We lopen links van de pastorie via een steile helling het kerkhof op en vervolgen het pad links van de kerk. We brengen een bezoek aan de kerk.

Bouwgeschiedenis

De Sint-Gertrudiskerk is zowel door haar bouwkundige geschiedenis als door haar kunstbezit een belangrijk rijksmonument. De oudste delen van het gebouw stammen uit de elfde eeuw. Ondanks enkele verbouwingen in de loop van de eeuwen is de plattegrond van de kerk nagenoeg onveranderd. Tijdens de restauratiewerkzaamheden in 1956 is een dikke pleisterlaag op de binnenmuren verwijderd. Daardoor zijn de restanten van het oudste kerkje, met name muurwerk van vuursteenknollen en dichtgemetselde rondboogvenstertjes te voorschijn gekomen. Omstreeks 1300 werd de toren gebouwd. De toren is grotendeels van mergel en heeft oorspronkelijk een weerbaar karakter gehad: de benedenruimte was namelijk tot 1836 niet van buitenaf toegankelijk. Rond 1400 is het huidige koor gebouwd. In de zestiende eeuw vond een grootschalige verbouwing plaats. Het in vuursteenknollen opgebouwde kerkje werd grotendeels gesloopt en vervangen door het huidige mergelstenen gebouw. Daarbij werd de noordkant van het middenschip volledig vernieuwd. Het middenschip en de zijbeuken waren vanaf dat moment gedekt door één gezamenlijk dak. Dat is nu nog te zien aan de lage plaatsing van het spitsboogvenster ten noorden van de toren, het enige oorspronkelijke gotische venster dat nog bewaard is gebleven. Door het verhogen van de zijbeuken, zo rond 1700, kwam het dak in zijn huidige positie terecht. Er zijn slechts twee kleine uitbreidingen ten opzichte van de vroegste plattegrond. In het midden van de zestiende eeuw verrees naast het koor de grafkapel ten behoeve van de adellijke bewoners van het kasteel Libeek. De huidige gotische doopkapel, eveneens zestiende eeuwse, werd feitelijk gebouwd als portaalruimte. Toen in 1836 de ingang tot de kerk werd uitgekloofd, werd de oude ingang dichtgemetseld en het portaal omgevormd tot doopkapel.

Na het verlaten van de kerk lopen we even rechtsaf het kerkhof op in de richting van de urnenmuur en afscheidskapel. Recht voor ons doemt een hoog mergelstenen gebouw op, dat we helaas niet van dichtbij kunnen bekijken.

Verscholen achter negentiende eeuwse stallen en een woonhuis langs de Burgemeester Wolfsstraat staat het fraaiste monument van de burgerlijke bouwkunst dat Sint Geertruid rijk is. Het **Steenen Huis**. Het rechthoekige gebouw van vijftien bij zes en hoogte van dertien meter, is opgetrokken in mergel en staat op een fundering van breuksteen. Het heeft een met de straat parallel lopend steil

zadeldak tussen trapgevels. Het pand, zoals het er nu staat, is het resultaat van een grootschalige herbouw uit de eerste kwart van de zeventiende eeuw. Daarbij is mogelijk gebruik gemaakt van sloopmateriaal van de voorganger van het Steenen Huis, de zogenaamde Poorthof. Daarvoor spreekt o.a. de aanwezigheid van (hergebruikte) vijftiende eeuwse hardstenen vensters.

De Poorthof, vanaf ca. 1450 vermeldt in de archieven, behoort ongetwijfeld, gezien zijn ligging direct naast de kerk, tot de oudste boerderijen van het dorp. De hof was vanaf het midden van de vijftiende eeuw eigendom van de familie In de Monnichhof of In de Munckhof. Zij noemde zich naar de honderd meter noordelijker gelegen grote Laathof van de Abdij van Hocht, De Munckhof, waarvan zij pachters waren. Door huwelijk kwam de Poorthof in het midden van de zestiende eeuw aan de adellijke familie Van Liebeek, die de gebouwen en de bijbehorende landerijen verkochten aan Jan Hoen van Amstenrade, domdeken van het kathedrale kapittel van Luik. Uiteindelijk verkocht de familie Hoen het complex aan Guillaume de Fronteaux, heer van Housse. Waarschijnlijk is het deze jonkheer die de grootschalige verbouwing laat uitvoeren. Daarop wijzen o.a. de in de balken van de woonruimte uitgesneden Andreakruisen, die ook voorkomen in het familiewapen van de familie De Fronteaux.

In 1644 komt de nieuwe edelmanswoning voor de eerste keer in de bronnen voor. Niet als Steen Huis maar als het Scheversteenhuys. Scheversteen (in het Duits ' Schieferstein') is een andere naam voor leisteen. Het Steenen Huis ontleent zijn naam dus niet aan het feit dat het in (mergel)steen is gebouwd, maar dat het met leisteen was gedekt. De laatste adellijke eigenaar van het pand is Leonard Aloy van der Heyden Belderbusch, de schoonzoon van De Fronteaux. Vanaf de zeventiende eeuw tot 1978 blijft het Steenen Huis (vanaf ca. 1840 in twee woningen gesplitst) in handen van plaatselijke families: Spits, Van de Berg, Bemelmans, De Warrimont, Wintjens en Didderen.

Van het oorspronkelijke interieur is door veelvuldige verbouwingen in de negentiende en twintigste eeuw weinig bewaard. Zo is bijvoorbeeld een gietijzeren haardplaat uit de eerste helft van de zestiende eeuw met daarop het wapen van de familie In de Munckhof, die in de jaren vijftig van de vorige eeuw nog aanwezig was, verloren gegaan. Wel bevindt zich in de noordelijke gevel nog een prachtige gotische hardstenen schouw uit het begin van de zestiende eeuw. In 1976 werd het pand door een uitslaande brand getroffen, waarbij vooral de noordzijde van de woning en het dak zwaar werden beschadigd. De stichting Nieuwland kocht het pand aan en zorgde in 1980 voor een perfecte restauratie, waarbij ook in de tijd verloren gegane elementen, zoals uitgebouwde latrine aan de noordgevel, opnieuw werden aangebracht. Daardoor prijkt de voormalige edelmanswoning anno 2002 weer in al haar glorie.

We lopen terug langs de hoofdingang van de kerk en verlaten via de trappen het kerkhof. Wij zijn nu in de Eindstraat, die sinds enkele jaren de status van Beschermd Dorpsgezicht geniet. Direct voor ons staat een groot, voor de helft gerestaureerd pand.

Eindstraat 1 t/m 7

Het pand dateert uit 1760 (gevelsteen 'IHS 1760') en is gebouwd als kapelanie, dus als woning voor de aan de parochie verbonden kapelaans. De oorspronkelijke woning vormt het huidige middengedeelte: de twee maal vier vensters met in het midden de deur. Rond 1870 werd de woning gesplitst waarna aanbouwen tegen beide zijgevels zijn opgetrokken. Bij nummer 7 is de originele stenen voorgevel voorzien van cementpleister versiert met schijnblokken. Het linkergedeelte is in de jaren tachtig gerestaureerd en tot drie appartementen verbouwd.

Recht van ons ligt, tegen de kerkhofmuur aangebouwd, een voormalige boerderij.

Eindstraat 2 t/m 24

Deze beeldbepalende boerderij, volgens de gevelsteen daterend uit 1844, heeft een gesloten intieme binnenplaats. Na het overlijden van de laatste eigenaar werd het pand met sloop bedreigd. Gelukkig kocht de gemeente het pand op en verbouwde het tot appartementen, die vooral bij jongeren erg in trek zijn.

Eindstraat 9

Dit vakwerk pand is vermoedelijk in drie bouwfases tot stand gekomen. De oudste kern, uit ca. 1800, was een klein huis van twee traveeën, dat het rechterdeel van het huidige pand vormt. Deze oude traveeën onderscheiden zich van de middennegentiende-eeuwse aanbouwen door hun

ankerbalkgebinten met houten pennen. Ook rond 1850 werd het oudste gedeelte vergroot met een achterbouw, die in de rechterzijgevel valt te herkennen door de scheve aansluiting. Geheel rechts in de voorgevel, onder de dakgoot, bevindt zich in een kleine nis met Mariabeeldje.

Eindstraat 21

We staan hier voor de woning annex atelier en beeldentuin van beeldhouwer/bronsgieter Peter Schuyren. Het pand was oorspronkelijk een eenlaags vakwerkgebouw, dat in verschillende fasen in de achttiende en negentiende eeuw tot stand is gekomen. Omstreeks 1880 is de woongevel versteend en het pand met een verdieping verhoogd.

Het rechtergedeelte van de voorgevel, bestaande uit twee traveeën vakwerk en een poort, werd in 1976/1977 gerestaureerd. De vrijstaande dwarsdeelschuur op de binnenplaats dateert waarschijnlijk uit het eerste kwart van de negentiende eeuw.

Eindstraat 25

De woonhuisvleugel (links) is een vakwerkbouw uit de achttiende eeuw. De laatste travee is later toegevoegd. De kopgevel aan de straatzijde is in de negentiende eeuw versteend. De achtervleugel wordt gevormd door een vakwerkschuur van vijf traveeën uit de negentiende eeuw. De binnenplaats wordt aan de rechterzijde afgesloten door voormalige varkensstallen. Het vakwerk van schuur en stallen heeft een bakstenen vulling.

Eindstraat 33

L-vormige boerderij, waarvan het oudste gedeelte wordt gevormd door een vakwerkwoning (linkergedeelte) uit het begin van de negentiende eeuw. Het zadeldak heeft forse overstekken ter bescherming van het vakwerk. Ook de poort wordt beschermd door middel van een zadeldak.

Eindstraat 44

Tegenover nummer 33 ligt de vakwerkwoning nummer 44. Het uit drie traveeën bestaande gebouw is opgetrokken op een plint van maaskeien. Het pand dateert uit 1794. Dat jaartal is terug te vinden op een balk in de woning. Duidelijk zichtbaar zijn de zogenaamde telmerken in de balken op de eerste verdieping. Een vakwerkhuis werd meetsla al door een timmerman bij zijn werkplaats vervaardigd, dus op een andere plek dan waar het later moest worden geplaatst. De balken die op elkaar aansloten werden van een gelijk merk voorzien. Meestal waren dat rechte strepen die een getal aangeven. Nadat het houten skelet gereed was en alle merken waren aangebracht, werd de houten constructie uit elkaar gehaald en vervoerd naar de plaats van bestemming. Daar werd het vakwerk als een bouw pakket opgetimmerd. Door de eerder aangebrachte merken waren vergissingen uitgesloten.

Eindstraat 35

De oudste kern van deze voormalige vakwerkboerderij wordt gevormd door de achterste traveeën, daterend rond 1850-1860. De voorste travee is enige tijd later aangebouwd.

Eindstraat 37-39-41

Het gebouw bestaat uit een langgerekte vakwerkbouw, met aan de voorzijde drie dwarsvleugels (nrs. 37, 39 en 41). De linker dwarsvleugel (nr. 37) was in oorsprong een vrijstaand vakwerk huis, dat blijkens een balk ('AL AN 1794 NO') uit 1794 stamt. In de twintigste eeuw is het woonhuis versteend en middels een paardenstal aan de monumentale schuur vast gebouwd. De twee overige dwarsvleugels (39 en 41) zijn gesloopt en vervangen door nieuwbouw. De grote vakwerkschuur achter de drie woningen dateert uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Op grond van het feit dat de schuur twee oorspronkelijke doorritten heeft, moet worden geconcludeerd dat het een zg. dubbelschuur is, oorspronkelijk behorende tot twee boerenbedrijven (nrs. 37 en 41).

Tegenover nummer 41 gaan we rechtsaf. Als we na honderd meter terug kijken richting Eindstraat, zien we duidelijk de enorme massa en omvang van de hiervoor beschreven schuur. Op de viersprong staan een typisch Limburgs veldkruis onder een kastanjeboom. Links in de verte zien we de randen van het Savelsbos. We gaan rechtsaf langs een nieuw aangelegde poel.

Aan het einde van de veldweg lopen we de bebouwde kom binnen tot voorbij het eerste huis en gaan linksaf. (Achter de Höfkens). Deze weg, die zich na honderd meter versmalt, blijven we volgend tot aan de grote weg (Mergellandroute). Hier slaan we direct linksaf, de veldweg in.

Rolstoelgebruikers gaan hier over de grote weg (via het fietspad) rechtdoor tot in Eckelrade, waar ze de eerste weg links nemen en Hoeve Hemersbach bereiken.

We lopen nu in de richting van de Schoone Grubbe, een uniek natuur- en archeologisch monument, dat grotendeels verboden is voor wandelaars.

De prehistorische vuursteenindustrie van Ryckholt-Sint Geertruid.

In en rond deze grubbe bevinden zich honderden prehistorische vuursteenmijntjes, zo'n 5000-6000 jaar oud. De hier gewonnen vuursteen was een zeer belangrijk handelsproduct. De vuursteenknollen werden door middel van mijnbouw op zo'n 10-15 meter diepte gewonnen en bovengronds tot halffabrikaten (bijlen, hakken etc.) bewerkt. Via ruilhandel werden deze producten, die onmisbaar waren voor de landbouw, aan de man gebracht. In een straal van 200 kilometer rond Ryckholt-Sint Geertruid worden nog uit deze vuursteen vervaardigde werktuigen teruggevonden! De mijnen uit het Savelsbos voorzagen circa 300.000 personen van dit 'staal van de prehistorie', zoals vuursteen ook wel wordt genoemd. In de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw is een aantal van deze mijnen opgegraven en geconserveerd. In de zomer is dit unieke monument onder deskundige leiding te bezichtigen. Informatie over data en tijden is verkrijgbaar bij de VVV.

Links in de verte zien we het bos dat de Schoone Grubbe omzoomt. Na enige tijd maakt de bocht een weg naar links. Wij lopen rechtdoor langs de akkerrand en passeren een bosje aan onze linkerhand. Aan het einde van deze veldweg, bij de gekleurde plaatjes, gaan we rechtsaf. Dit paadje loopt tussen twee akkers door en is slecht begaanbaar. Aan het einde van dit pad gaan we rechtsaf. Na enkele honderden meters bereiken we een grote witte boerderij., de Hoeve Hemersbach. Hier sluiten de rolstoelers weer aan.

Hoeve Hemersbach

Reeds in 1233 wordt een zekere Henricus de Hemesbagh in de archieven vermeld. Hemersbach was een Gronsvelder adellijk leengoed, dat in de zeventiende eeuw aan de Hollandse familie Van Vos-Van der Does kwam. Het goed ging later over aan een dochter van dit echtpaar, die gehuwd was met graaf Jean Baptiste de Pontignac de Montbrison, generaal in Franse dienst. Een dochter uit dit huwelijk verkreeg later Hemersbach. Zij was gehuwd met de Oostenrijkse generaal-majoor Conradus von Gramlich. In de negentiende eeuw is het goed door vererving van de familie Duysens in het bezit gekomen van de familie Quaedvlieg.

De gebouwen liggen gegroepeerd rond een ruime rechthoekige binnenplaats. Het woonhuis ligt, vanaf de poort gezien, aan de rechterkant. Het oudste deel ligt geheel rechts en stamt uit begin van de zeventiende eeuw. De bouw van het middelste gedeelte wordt gedateerd middels een grote hardstenen gevelsteen. Met het alliantiewapen 'Gramlich Monbrison' en het jaartal '1750'. Het eenvoudig uitgevoerde linkergedeelte stamt uit het eerste kwart van de negentiende eeuw. Binnen bevindt zich een aantal achttiende en negentiende eeuwse schoorsteenmantels met tegeltableaus. Portretten van de families Duysens en Quaedvlieg uit de negentiende eeuw sieren het interieur.

We vervolgen onze weg.

Aan het eind van de lange tuinmuur, op de hoek van de grote weg naar Gronsveld, staat een wegkapel, behorende bij de hoeve en stammend uit de achttiende eeuw. Tot in het midden van de negentiende eeuw werd dit kapelletje op de maandag van de Sint Geertruidse Bronk door een processie aangedaan (de zgn. tweede route) en daarbij fungeerde het als rustaltaar.

We steken nu de Mergellandroute over (let op het verkeer!) en lopen Eckelrade binnen.

Dorpsstraat 1

Vakwerkschuur, gebouwd rond 1800. Het vakwerk is gevuld met baksteen.

We lopen verder (links lopen!) en zien na honderd meter aan onze linkerkant een relict van handel en nijverheid namelijk van de gebouwen van de voormalige Zuivelfabriek Sint Barbara.

Dorpsstraat 13

Tot 1892 werd de zuivelbereiding, bijna alleen boter, geheel uitgeoefend op de meestal kleine boerderijen. Vooral de tussenhhandel profiteerde daarvan. Daarom gingen boeren samenwerken en richtten kleine fabrieken op, met goede resultaten: men verkreeg meer en betere boter, terwijl men zich tevens kon losmaken van de tussenhhandel. De zo ontstane fabrieken, 32 in getal, gingen in 1893 samenwerken in de Zuid-Nederlandse Zuivelbond. De fabriek in Eckelrade werd in 1916 opgericht en sloot zich als 155^e deelnemer aan bij de Zuivelbond. Tot 1937 bleef de fabriek een coöperatieve onderneming van boeren uit de omgeving. In dat jaar werd ze verkocht aan een zelfstandige ondernemer. Direct na de Tweede Wereldoorlog is de fabriek aanzienlijk uitgebreid. De aanbouw van de linkervleugel dateert van ca. 1948. de oorspronkelijke dienstwoning, tegen de rechterzijgevel, is rond 1950 gesloopt en vervangen door de huidige aanbouw. In 1953 stopte de zuivelbereiding in Eckelrade. De symmetrische gevel van het oude fabrieksgebouw wordt versierd door twee, naar de spits klimmende stroken schoon metselwerk, een zogenaamde 'fries'. De gevel bestaat uit twee houten deuren (onlangs vervangen door vensters), drie ijzeren vensters en een beeldnis. Het beeld van Sint Barbara is omstreeks 1944 geplaatst. Op de plaquette in haar hand staan de teksten 'vitam eternam'(het eeuwige leven) en 'IHS'. Het betonnen laadperron, waarop eertijds de melkbussen werden af- en opgeladen, was oorspronkelijk overdekt met een luifel. De hoge schoorsteen achter het gebouw stamt nog uit het stichtingsjaar 1916.

Dorpsstraat 23

Grote hoeve van mergel en vakwerk rond een gesloten binnenplaats. De oudste gedeelten dateren uit de zeventiende eeuw. De bijgebouwen, waaronder een vakwerkschuur, zijn negentienden eeuws. Opvallend zijn de twee puntgevels aan de straatkant, waarvan de rechter voorgevel is voorzien van twee uilengaten. Hierdoor kregen uilen toegang tot de zolders waar granen werden opgeslagen. Muizen die zich daaraan tegoed deden werden z op natuurlijke wijze opgeruimd. Het pand is onlangs gerestaureerd en verbouwd tot een aantal woningen.

Dorpsstraat 36

Voormalige boerderij, waarvan de kern wordt gevormd door een vakwerkwoning uit het einde zeventiende/begin achttiende eeuw. Aan het begin van de negentiende eeuw werd het pand uitgebreid met vier traveeën. De voorgevel is in de negentienden eeuw vernieuwd in mergel. De vrijstaande vakwerkschuur is waarschijnlijk van elders betrokken en hier herplaatst.

Dorpsstraat 42

Gesloten hoeve uit 1854 (sluitsteen: 'WS (= Willem Spits)/1854'en datering in de muurankers). De Linkervleugel en de achtervleugel zijn uitgevoerd in vakwerk, die aan het einde van de negentiende - begin twintigste eeuw werden versteend. De rechterzijvleugel werd in 1991 gesloopt en als woning herbouwd.

Dorpsstraat 64

Hoewel in kern ouder, dateert de huidige boerderij uit de negentiende en twintigste eeuw. Het gebouw heeft ernstige schade ondervonden van een brand aan het begin van de twintigste eeuw. De herstellingen van met name de stallen hebben een sober karakter. De linkervleugel ebstaat uit twee koestallen met hooizolders en een vakwerkschuur van twee traveeën. De voorste stal is opgetrokken uit mergel en vertoont aan de zijkant nog steeds brandsporen!

Dorpsstraat 51

Gerenoeverde woning van witgeverfde mergel en vuursteenknollen uit de achttiende eeuw. In de gevel bevindt zich een Mariabeeldje in een nis met een baldakijn daterend uit 1723. het woonhuis maakte eerder deel uit van een hoeve van mergel en vakwerk om een gesloten binnenplaats.

Hier gaan we linksaf de Klompenstraat in. Aan onze rechterhand ligt het Rosplein.

Hier lag vroeger een grote poel die werd gebruikt om vee en paarden te drenken. Een andere naam voor paard is 'ros', en deze poel werd dan ook in vroeger dialect de 'roskoel' genoemd. Ook in het naburige Herkenrade lag een 'roskoel' waarnaar een straat is vernoemd. Het plein in Eckelrade werd in 1989 gerenoveerd en kreeg toen officieel de naam Rosplein. Rechts op de hoek van het plein staat een bronzen beeld van de Sint Geertruidse bronsgieter Peter Schuyren, getiteld 'mannen met paard', verwijzend naar de vroegere functie van deze plek.

We lopen verder en aan onze linkerhand doemt de Sint Bartholomeuskerk op. We lopen links langs de kerk de helling op en brengen een bezoek aan dit godshuis.

Bouwgeschiedenis Sint Bartholomeuskerk

De kerk ligt georiënteerd op een kunstmatige verhoging. In 1845 werd ze tot parochiekerk verheven, na eeuwenlang een hulpkerk van Gronsveld te zijn geweest. Het oudste gedeelte wordt gevormd door fragmenten van de beide eindgevels van het oorspronkelijke eenbeukige schip. Het oostelijke deel van de noordbeuk is een restant van een veertiende eeuwse zijkapel. De toren stamt vermoedelijk uit diezelfde periode. Rond 1717 is de noordbeuk gebouwd, daarbij gebruik makend van het ebstaande muurwerk van de oudere zijkapel. Daarna zijn ook het middenschip en het koor verhoogd. In de negentiende eeuw verrezen de sacristie en de doopkapel. Tenslotte werd in 1923 de zuidbeuk gebouwd.

Na het verlaten van de kerk lopen we rechts via de trappen terug naar de klompenstraat en steken over.

Klompenstraat 19

We staan voor een witte, sterk vernieuwde carréboerderij, waarvan het oudste gedeelte uit de achttiende eeuw stamt en opgetrokken is in mergelsteen. Hierin bevinden zich segmentboogvensters en een gelijksoortige ingang uit hardsteen. Linksachter op de binnenplaats bevindt zich een buiten-wc, in het dialect 't huske' genaamd.

We lopen rechtsaf, terug in de richting van Rosplein en nemen nog een kijkje door de geopende poort op de binnenplaats van de boerderij Klompenstraat 25.

We verlaten nu het Rosplein en de Klompenstraat. We gaan linksaf en vervolgens de dalende Dorpsstraat (let op het links opkomende verkeer!).

Dorpsstraat 82

Het middelste deel van de voorgevel dateert mogelijk uit de eerste helft van de achttiende eeuw. De achtergevel is vakwerk. Het linkerdeel van de voorgevel en de gehele linkerzijgevel stammen uit de eerste helft van de negentiende eeuw. In het midden van die eeuw is de boerderij aanzienlijk vergroot met een achtervleugel, rechtervleugel en het rechterdeel van de voorgevel, waarin de poort zich bevindt. Een en ander was het werk van de heer Roebroek, die zijn initialen en het jaartal 1844 liet vereeuwigen in de sluitsteen van de schuur. Links en rechts van het gebouw bevinden zich poortkolommen, bekroond door vazen van mergel.

Dorpsstraat 94

Woonhuis uit 1851, met in de latei de inscriptie 'WL/1851/MC', verwijzend naar het echtpaar Wielklem Lardinois en Maria Cortenraedt. De bij het pand behorende achttiende eeuwse vakwerkschuur is in 1993 gesloopt, evenals een oude smidse, die in 1988 verdween. Op de plaats zijn, in vakwerkstijl, appartementen en een woonhuis gebouwd.

Dorpsstraat 83

Links in de bocht bevindt zich een achttiende eeuwse hoeve van vakwerk rond een binnenplaats. Het straatfront is vernieuwd.

Dorpsstraat 130: De Dinterhof.

Deze imposante hoeve, genoemd naar de eigenaar, de familie Hessel van Dinter, is gebouwd in baksteen, mergel (gewit) en vakwerk met bakstenen vullingen. Het pand heeft segmentboogvensters met hardstenen onder- en bovendorpels. Het complex stamt uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Links tegen de zijgevel van de Dinterhof aangebouwd staat een relict van handel en nijverheid uit de negentiende eeuw: een molengebouw. Op 5 juni 1896 ontving E. Stevens een vergunning van de gemeente Sint Geertruid voor het 'oprichten van een graan- en vruchtenstoommolen'. De molen werkte dus op stoom, die werd verkregen door verwarming van water in een stoomketel. Het daarvoor benodigde water betrof Stevens uit een inmiddels gedempte put van 35 meter diepte. Hoelang het bedrijf in werking is gebleven is onbekend.

Dorpsstraat 138

Witgeverfde hoeve van vakwerk en mergel uit de achttiende eeuw met vensteromlijstingen van Naams steen. De poort bevindt zich onder een luifel.

Dorpsstraat 140

Hier is de ambachtelijke stroopstokerij van Mart Vandewall ondergebracht.

Huis in de volksmond genaamd "In 't tribunaal". Het pand waarop deze naam betrekking had stond vóór het huidige woonhuis en is aan het einde van de jaren vijftig van de vorige eeuwse wegens bouwvalligheid ingestort. Oudere inwoners van Eckelrade beschrijven "In 't Tribunaal" als een voornaam ogend gebouw, opgetrokken in baksteen en mergel met een hoog opgaande buitentrap. Binnen bevonden zich hardstenen zitbanken en een grote ronde open haard. In de kelder van het gebouw waren enkele cellen ondergebracht. De oorspronkelijke gevelsteen, volgens overlevering met een afbeelding van Vrouwe Justitia en het jaartal 1723, is door instorting gebroken en verloren gegaan.

In de beschrijving van dit pand opgemaakt door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, wordt melding gemaakt van een mergelstenen gevelsteen met de inscriptie "IHS" en "Anno 1723". De afbeelding van Vrouwe Justitia wordt niet genoemd. Als verklaring voor de naam "In 't Tribunaal" wordt door de Rijksdienst voor Monumentenzorg aangevoerd dat dit pand de vroegere vergaderplaats was van de plaatselijke schepensbank, een combinatie van rechtbank en gemeentebestuur. Archiefonderzoek heeft echter geen enkele vermelding van werkzaamheden van een schepensbank in Eckelrade opgeleverd.

Het huidige pand is het rechtergedeelte van de oorspronkelijke carréboerderij in vakwerk. Daarvan is het voorste gedeelte rond 1950 bespannen met kippengaas en grijs gecementeerd. In dat deel van het pand bevindt zich een kelder met tongewelf opgetrokken in veldbrandsteen. Het meest interessante gedeelte van het huidige pand is wellicht de dwarsvleugel. Dit gebouw dateert uit 1885 en is daarmee één van de jongste vakwerkpanden dat in een eeuwenlange traditie in Zuid-Limburg is gebouwd. Rond de wisseling van de negentiende naar de twintigste eeuw had deze vorm van bouwen afgedaan. De huidige leemvulling in de vakken dateert nog uit bouwjaar 1885. De eigenaren zijn voornemens om de vakvulling origineel met leem te restaureren.

Dorpsstraat 148

Vakwerkhuis uit de achttiende eeuw, gedeelte van een voormalige boerderij. De noordelijke kopgevel en de aansluitende voorgevel van het poortgebouw zijn evenals een deel van de westgevel opgetrokken in mergel en witgeverfd. Bij het achterste deel van het woonhuis is het vakwerk grotendeels vervangen door schoon metselwerk. De overige gevels zijn in vakwerk uitgevoerd en hebben witgeverfde, met leem gevulde vakken. Het huis is gedeeltelijk onderkelderd door een kelder met tongewelf in mergel.

We gaan nu rechtsaf en lopen de Schampeljoensteeg in. Dit straatje vormt door zijn ligging aan de rand van het dorp en de vele vakwerkbouw een idyllisch geheel.

Schampeljoensteeg 2

De kern van het rechtergebouw, een vakwerkhuis van zes traveeën, waarvan het voorste deel reeds bij constructie (eerste helft van de negentiende eeuw) in natuursteen is uitgevoerd. Het linkergebouw was vermoedelijk in oorsprong een zelfstandige vakwerkwoning met stallen, eveneens uit de negentiende eeuw. Het voorste deel is later verbreed en verhoogd tot schuur, die in 1986 wederom verbouwd werd tot woonhuis.

Schampeljoensteeg 4

Vakwerkwoning uit het begin van de negentiende eeuw, bestaande uit vijf traveeën, waarvan de velden zijn gevuld met baksteen.

Na deze woning houden we op de T-splitsing rechts aan en lopen door de open velden richting Sint Geertruid. Let op: deze weg wordt ook door autoverkeer gebruikt!!

Na enige tijd lopen we door een nieuwbouwwijk Sint Geertruid binnen. Aan het eind van deze straat bereiken we het kruispunt van de Dorpsstraat. Aan de overkant staat een boerderij met speklagen.

Dorpstraat 1

U-vormige boerderij met achttiende eeuwse woonvleugel, opgebouwd uit speklagen (banden mergel en baksteen). Volgens de jaarankers (aan de kant van de Libekerstraat) is het woongedeelte in 1771 verbouwd in mergelsteen. De bouw van de poortvleugel wordt gedateerd door een sluitsteen: "BM (= Brouwers-Martinussen)/1902".

We lopen links langs de boerderij de Libekerstraat in.

Na tien meter zien we aan onze rechterkant een bakhuis dat vroeger deel uitmaakte van het pand Dorpstraat 1. Het gebouw wordt gebruikt door de plaatselijke bakker Frans Knaapen, die er nog regelmatig brood bakt.

Na het verlaten van het bakhuis lopen we terug en gaan linksaf de Dorpstraat in. Direct voor ons bevindt zich een witgeverfd gebouw.

Dorpstraat 2

We staan hier voor het eerste schoolgebouw van Sint Geertruid. Tot 1828 maakte Sint Geertruid en haar gehuchten deel uit van de gemeenten Breust en Eijsden. Op 6 maart van dat jaar werden bij Koninklijk Besluit de gehuchten "Op den Berg" daarvan afgesplitst en gingen samen de nieuwe gemeente Sint Geertruid vormen. Een jaar voor deze scheiding kocht het gemeentebestuur van Breust een perceel weide en moeshof te Sint Geertruid om daar een school annex onderwijzerswoning te bouwen. Na ruimt vijftig jaar, in 1881, werd het gebouw dat door gebrek aan onderhoud zeer bouwvallig was geworden, op last van het Geneeskundig Staatstoezicht gesloten. De erbarmelijke omstandigheden waaronder de kinderen onderwijs moesten volgen, blijkt wel uit het volgende, letterlijk overgenomen beschrijving van de hand van een inspecteur: "Onder de instortende balken der school te St. Geertruid werden ruwe boomstammen geplaatst, om het gehele instorten der school te voorkomen. De van ouderdom uit de muur vallende venstertjes werden vastgespijkerd. De losliggende stukken steen, welke eens de vloer hadden gevormd, werden meerendeels buiten de school geworpen. De bezwijkende schoolbanken werden door planken vervangen en de tot omstorten geneigde potkachel gestut, maar verder kon men niet komen. Aangezien nu reeds een twintigtal kinderen uit deze beneden de begane grond gelegen, vochtige, aan organische vegetatiën rijke en overvulde school ziek zijn geworden door vuile schoollucht, werd eindelijk de school te St. Geertruid gesloten." Reeds in 1882 kon de jeugd een geheel nieuw schoolgebouw betrekken. De oude school werd later uitgebreid tot boerderij en is thans in gebruik als woonhuis.

We lopen verder de Dorpstraat in.

Dorpstraat 8

Voormalige hoeve van baksteen, breuksteen, mergel en vakwerk uit de zeventiende/achttiende eeuw om een gesloten binnenplaats, met nieuwbouw aan de noordzijde. Aan de straatzijde is nog een fragment van een vermoedelijke zeventiende eeuwse waterlijst aanwezig. Deze lijst, die de gevel moet beschermen tegen de regen, heeft een hellend bovendak waarlangs het hemelwater afvloeit. Vanonder is ze voorzien van een zogenaamd "waterhol" om het regenwater vrij van de muur te laten neerdruipen. Het pand heeft een gepaneelde houten schouw, een ingebouwde kast met rondboogpanelen en een deur met in- en uitgezwenkte panelen, alles uit de tweede helft van de achttiende eeuw.

Dorpstraat 16

Hoewel geen monument is dit pand beeldbepalend in deze straat. Het werd in 1932 gebouwd door hoofdonderwijzer Slenter. In 1960 werd het door de gemeente Sint Geertruid gekocht en verbouwd tot gemeentehuis, waartoe het tot 1982 dienst heeft gedaan. Thans particuliere woning. De eigenaar heeft het wapen van de voormalige Gemeente Sint Geertruid boven de ingang aangebracht als herinnering aan de eerdere functie van het gebouw. Twee fraai uitgevoerde glas-in-loodramen, afkomstig uit dit pand en voorstellende de H. Gertrudis en de H. Eligius, de eerste en tweede patroonheilige van Sint Geertruid, zijn herplaatst in de Fanfarezaal en café 't Trefpunt.

Dorpstraat 18

Voormalige boerderij, waarvan het woonhuis dateert uit circa 1830. De aangebouwde poortvleugel dateert volgens de sluitsteen uit 1859: "CC (= Christiaan Cruyen)/CC (= Cornelia Coemans)/1959". De stallen en schuren, die de rechthoekige binnenplaats omsluiten, zijn herbouwd na een brand in 1941.

Dorpstraat 24

Hoeve rond gesloten binnenplein, bestaande uit twee bakstenen puntgevels aan de straatzijde. De rechterzijvleugel en achtervleugel zijn geheel opgetrokken in vakwerk, waarschijnlijk stammend uit de achttiende eeuw, dat onlangs fraai is gerestaureerd. De stenen voorbouw en dito woonhuis dateren uit het begin van de negentiende eeuw. De toenmalige eigenaar, Nicolaas de Warrimont, heeft zijn naam met het jaartal 1835 na de verbouwing in een sluitsteen boven de poort laten aanbrengen.

Dorpstraat 26

Voormalige boerderij uit baksteen, vakwerk en mergel uit de negentiende en twintigste eeuw. In de stallen is thans een restaurant gevestigd, terwijl de binnenplaats dienst doet als terras.

Wij zijn weer aangekomen bij de Fanfare zaal. Wij hopen dat U genoten heeft van deze wandeling.